

دەربارەى لىكتىگە يىشتى لايەنە كوردىيەكانى رۇژئاوا

22-06-2020

نووسەرەكان

ناوهندى لىكۆلىنەوہى رووداو

كورتە : وای زیاتر لە سى مانگ گەفتوگۆ لە نیوان ئەنجومەنى نیشتمانى كوردى لە سوريا كە سەرەتا لە نیوان (ENKS) و پارتى یەكیتى دیموکراتى و دواتریش لە نیوان هاوپهیمانهكانیدا لە چوارچۆهه پارتەكانى یەكگرتووی نیشتمانى كورد (PYNK) بەرپۆهچوو كە بیست و پینچ پارت لەخۆدەگریت و گەرەترینیان پارتى یەكیتى دیموکراتییه، تیگە یشتنیکى سیاسى هاوبەش درووستبوو.

حوسین عومەر |

دوای زیاتر له سێ مانگ گفتوگۆ له نیوان ئەنجومهنی نیشتمانی کوردی له سوریا که سهرهتا له نیوان (ENKS) و پارتی یهكیتهی دیموکراتی و دواتریش له نیوان هاوپهیمانهکانیدا له چوارچۆیهی پارتەکانی به کورتووی نیشتمانی کورد (PYNK) به پێوهچوو که بیست و پینج پارت له خۆدهگریت و گهورهترینیان پارتی یهكیتهی دیموکراتیه، تیگه‌یشتنێکی سیاسی هاوبه‌ش درووستبوو. ئەو دانووستاندانه سهرهتا به‌شیوه‌یهکی نه‌ینی و له‌ژێر چاودێری بانیۆز و لیام روباک جیگری نێردهی تابه‌تی ئەمریکا بۆ هاوپه‌یمانیی نێوده‌وله‌تی و مه‌زڵوم عه‌بدی فه‌رمانه‌ی گشتی هێزه‌کانی سوریا دیموکرات (HSD) به‌پێوه‌چوو. دواتریش له 17 حوزه‌برانی 2020دا ئەنجامی دانووستاندنه‌کان له‌رێگه‌ی راگه‌یه‌نراویکی هاوبه‌شه‌وه بۆ راگه‌یاندن و رای گشتی ئاشکرا کرا. لایه‌نه‌کان رایانگه‌یاند که گه‌یشتوو به " دیدیکی سیاسی هاوبه‌شی مولزه‌م" و " گه‌یشتن به تیگه‌یشتنی سهره‌تایی و ریزگرتن له ریکه‌وته‌نی ساڵی 2014 ی ده‌وک سه‌باره‌ت به حوکمرانی هاوبه‌ش له ئیداره‌دان و پاراستن و به‌رگریکردن له ناوچه کوردیه‌کان وه‌کو بناغه‌یه‌ک بۆ به‌رده‌وامیدان به گفتوگۆ و دانووستاندنه‌کانی نیوان هه‌ردوولا به‌ئامانجی گه‌یشتن به ریکه‌وته‌نی فراوان له‌داهاتوویه‌کی نزیکا. " وه‌ک ئەنجامی دانووستاندنی خۆیان راگه‌یاند.

گرنگی راگه‌یاندراوه‌که چیه؟

گرنگی راگه‌یاندراوه‌که له‌وه‌دایه که گوزارشت ده‌کات له‌یه‌که‌م ده‌ستکه‌وتی راسته‌قینه‌ی دانووستاندنه‌کان و تیپه‌راندنی قو‌ناعی گومان و گومانکاری له‌وه‌ی که ئایا له‌دانووستاندن به‌رده‌وام ده‌بن یان نا، دووه‌میش ئەوه‌یه که لایه‌نه‌کان به‌ده‌رله گه‌یشتنیه‌کان به دیدیکی سیاسی هاوبه‌ش سه‌باره‌ت به چاره‌سه‌رکردنی قه‌یرانی سوریا و پرۆژه‌ی کوردی بۆ ئەم چاره‌سه‌ره، هه‌روه‌ها هه‌ل‌ئۆپستیان سه‌باره‌ت به رۆژم و ئۆبۆزسیۆن، له دانووستاندنه‌کاندا له‌سه‌ر دوومه‌سه‌له‌ی سه‌ره‌کی که په‌یوه‌ستن به لایه‌نی ئیداری و سه‌ربازییه‌وه ریکه‌وتن. برباریشاندنا که ریکه‌وته‌نی ده‌وک بکریته بناغه‌یه‌ک بۆ به‌رده‌وامیدانی دانووستاندنه‌کان.

هیچ گومانی تیدا نیه که پارتی یه‌کیتی دیموکرات و هاوپه‌یمانه‌کانی به دانانی ئەم ریکه‌وته‌نه وه‌ک بناغه‌یه‌ک بۆ به‌رده‌وامیدان به دانووستاندنه‌کان رازینه‌ده‌بوون ئەگه‌ر، "مه‌رجه‌عه‌تی خاوه‌ن بربار" به‌وه رازینه‌بووايه که هێزه‌کانی (پیشمه‌رگه‌ی رۆژ) که به‌بالی سه‌ربازی ئەنجومه‌نی نیشتمانی داده‌نریت بگه‌رینه‌وه و ئیداره‌ی (خۆسه‌ر) بکریته ئیداره‌یه‌کی هاوبه‌ش.

گه‌رنگی نوێی نزیکی دانووستاندنه‌کان

دوای ته‌واوبوونی راگه‌یه‌نراوه‌ هاوبه‌شه‌که، نێرده‌ی ئەمریکا بۆ چو‌دێریکردنی دانووستاندنه‌کان و لیام روباک ناوچه‌که‌ی جیه‌یشت. به‌پێی زانیاریه‌کانیش کاره‌که‌ی له ناوچه‌که‌دا کۆتایی هات-ئه‌گه‌ر له‌لایه‌ن وه‌زاره‌تی ده‌ره‌وه‌ی ئەمریکاوه درێژنه‌کرێته‌وه بۆ چاودێریکردنی دانووستاندنه‌کان- وه‌زاره‌تی ده‌ره‌وه‌ی ئەمریکا جیگره‌که‌ی روباک (زه‌هره‌ بیللی) داناوه بۆ چاودێریکردنی دانووستاندنه‌کانی داهاتوو که برباره‌ له‌ماوه‌ی ئەم هه‌فته‌یه‌دا ده‌ستپێکات. هه‌ردوولاش ئاماده‌ن بۆ ده‌ستپێکردنی دانووستاندن و له‌ئاستی نیوخۆییاندا گفتوگۆیان ده‌رباره‌ی بابه‌ته‌کان کردوو. له‌رووی سه‌ربازییه‌وه برباره‌یه‌ک هه‌یه که هه‌ردوولا بگه‌نه ریکه‌تنێک بۆ په‌کخستنی هێزه‌کانیان به‌جۆریک که په‌یکه‌ر و فه‌رمانه‌یی هاوبه‌شی هه‌بێت و ریکه‌ نه‌دات دوو هیزی جوودا هه‌بن.

له‌رووی ئیدارییه‌وه، ئەنجومه‌نی نیشتمانی کورد ده‌یه‌وێت له‌سه‌ره‌تادا گفتوگۆ له‌سه‌ر ئیداره‌ی هاوبه‌شی ناوچه کوردیه‌کان بکات دواتر له‌سه‌ر چۆنیه‌تی مامه‌له‌کردن له‌گه‌ل ئیداره‌که‌دا له ناوچه‌کانی دیکه گفتوگۆ بکات. به‌لام له‌دواجاردا ئەمه ده‌که‌وێته سه‌ر هه‌ل‌ئۆپستی ئەمریکا بۆ ناوچه‌که، چونکه سه‌ره‌رشتیاری دانووستاندنه‌کانه و پارێزه‌ری ناوچه‌که‌شه.

دانووستاندنه‌کان گشتگیرن یان نا

ئەمریکا و هێزه‌کانی سوریا دیموکرات و بیستیان هه‌موو لایه‌نه کوردیه‌کان له دانووستاندنه‌کاندا به‌شداری پێکه‌ن، به‌لام ئەنجومه‌نی نیشتمانی کوردی دانووستاندنی سیانی ره‌تکرده‌وه، مه‌رجی ئەوه‌بوو دووانی بێت. بۆیه سێ پارتی کوردی له ده‌ره‌وه‌ی دانووستاندنه‌کان مانه‌وه که ئەمه واده‌کات بۆ هه‌موو هاوکێشه‌یه‌کی سیاسی کوردی گشتگیرنه‌بێت. به‌لام شوێنی ئەم سێ پارتی جیاوازه. پارتی یه‌کیتی کوردستانی ئازاد پێشتر داوایکردبوو بێته ناو ئەنجومه‌نی نیشتمانی کوردی و له‌وه‌زا سیاسیه‌دا جوله‌ بکات. له‌کاتێکدا که پارتی وه‌حده ئەندامه له ئەنجومه‌نی سوریا دیموکرات که سێبه‌ری سیاسی فه‌رمی هێزه‌کانی سوریا دیموکراته و له ئیداره‌ی خۆسه‌ریشدا پۆستی سه‌رۆکی ده‌سته‌ی ئابووریان هه‌یه. ته‌نانه‌ت ئەگه‌ر وه‌حده به‌شیوه‌یه‌کی فه‌رمیش نه‌یه‌ته ناو ئیداره‌که‌وه به‌لام له‌وه‌زا سیاسیه‌دایه.

پارتى پېشكەوتووى ديموكراتى لەدواى دەرچوونى لە ئەنجومەنەكە، سووربوو لەسەر ئەوھى كە ھىچ پېئوھنديھكى بە ئىدارەى خۆسەر و دامەزراوھكانىھوھ نىھ. لەدواجارىشدا بەشدارىكردنى پارتەكان لە دانووستاندنەكان گرىدراوھ بە ھەلۆيىست وپېئوھنديان بە ھەردوولايەنى دانووستاندنكاروھ.

مەترسى ئەمريكى

لەوانەيە گوزارشنى (مەترسى ئەمريكى) بۆ سەر رۇژئاواى كوردستان و باكوورى رۇژھەلانى سووريا شتىكى سەير بىت. رەفتارى ئىدارەى ئەمريكى لە قۇئاعى رابردوودا بەتايىبەى بىرارى ترەمپ بۆ كشانندنەوھى ھىزەكانى ئەمريكا و پىدانى گلۆپى سەوز بۆ توركيا بۆئەوھى ناوچەكانى سەرىكانى و گرىسىپى داگىربكات، لەگەل كتيبەكەى جۆن بۆلتون راولزكارى پيشووى ئاسايشى نەتەوھى ئەمريكا كە دەرىدەخات چۆن ئىدارەى ئەمريكى پشنگىرى لە توركيا كرووھ و چۆن ترەمپ رەتىكردۆتەوھ كە گوچ لە ھۆشدارىبەكانى ئەو و ئيمانۆيل ماكوون، ھاوپەيمانە فەرەنسىيەكەى بگريت سەبارەت بە ئامانجەكانى ئەردوغان لە سەركوتكردنى كورددا، دەرىدەخەن كە لەوانەيە مەترسى ئەمريكى راستەقىنە بىت و وھەم نەبىت. بەتايىبەت كە سەرۆكى ئەمريكا لە چاوپوانى ھەلباردنەكانى بايزدايە و ئەگەر، بىرارى كشانندنەوھى ھىزەكانى ئەمريكا لەناوچەكە بىتتە ھۆى ئەوھى پىنگەى لەنيوخۆدا باشتربىت لەوانەيە ترەمپ ئەو بىرارە بدات.

ياساى قەيسەر

لە ھەقەدى ئەم مانگەدا ياساى قەيسەر بۆ سەپاندنى گەمارۆكان لەسەر سووريا چووھ بوارى جىبەجىكردنەوھ. لەم چوارچىوھبەشدا بەپىى ھەندىك زانىارى دزەپىكراو، ئەمريكا داواى لە ھىزەكانى سوورياى ديموكرات وئىدارەى خۆسەر كرووھ كە نەوت نەئىرن بۆ ھوكومەتى سووريا. ئەگەر ئەمە راست بىت ماناى ئەوھى كە پەيوھنديە ئابورىيەكان لەنيوان ھوكومەت و ئىدارەى خۆسەر ھەلدەپەسىردىرن. بە دنىايەوھ ئەمەش كارىگەرى دەكاتە سەر تەواوى پېئوھنديەكانى نيوان ناوچەكانى ژىردەسەلانى ھوكومەتى سووريا و ئەوناوچانەى لە ژىر دەسەلانى ئىدارەى خۆسەردان. واتە ئاسۆكانى ھەر گفتووگوپەكى دووانى نيوان ھوكومەتى سووريا و ئىدارەى خۆسەر بەرەو ئابوون دەچىت و وا دەكات نىكبوونەوھى نيوان ئىدارەى خۆسەر و ئەنجومەنى نىشتىمانى كورد خىراتر بىت.

لە چوارچىوھى جوولەى ئەمريكا سەبارەت بە سووريا، لەھەولەكانى بۆ ئاشتەوايى نيوان لايەنە كوردىبەكان و دواترىش بۆ ئاشتەوايى لەنيوان كورد و ھاوپەيمانەكانى لەناوچەكەدا، بەھەمان شىوھ ئەمريكا ھەولەكانى لەگەل ئۆپۆزسيۆنى سووريا چركردۆتەوھ و ھەولەدەت رىگە لە جىابوونەوھ لەنيوان دەستەى دانووستاندنكارى ئۆپۆزسيۆنى سوورى بگريت. دوا كۆبوونەوھى دەستەكەش لە دىدارىكى نيوان نىردەى ئەمريكا جەيمس جىفرى و بەئامادەبوونى سامر سەبھان وەزىرى دەولەتى سەودى لەگەل سەركردەكانى دەستەكەدا لە ولاتىكى ئەورووپى بىرارى لىدراوھ، بەلام لەگەل ئەوھشدا لەتپەراندى دابەشبوونى ئەم دوایبەى نيوان دەستەكە سەركەوتوھ نەبووھ. لەگەل دەستپىكردنى جىبەجىكردنى ياساى قەيسەرىش، ھەموو ھەولەكانى ئەمريكا لە چوارچىوھى رىكخستن و بەھىزكردنى كارتەكانىتى لە مەلەفى سوورىدا بۆ ئەوھى فشار بخاتە سەر رۆمى سووريا و قەناعەت بە روسيا بكات كە بە چارەسەرىكى سياسى بۆ قەيرانى سووريا ئەمريكا وھەوپەيمانەكانى رازىبكات.